

ปริศนาธรรมและความเชื่อที่เกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช

DHAMMAPAZZLE AND BELIFE ON BUDDHA'S RELIES

IN NAKHONSI THAMMARAT

สันติ อุจนะนำ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “ปริศนาธรรมและความเชื่อที่เกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช” นี้ โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาปริศนาธรรมเกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช 2) เพื่อศึกษาความเชื่อที่เกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช และ 3) เพื่อสร้างนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ปริศนาธรรมและความเชื่อเกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีวิจัยเอกสาร และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยแยกแยะสิ่งที่ต่างกันและสัมพันธ์กันนำข้อมูลมาตรวจสอบความถูกต้อง นำเสนอข้อมูลโดยแยกแยะประเด็นตามขอบเขตของเนื้อหา ด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ เพื่อให้ได้บทสรุปที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริงมากที่สุด

ผลการวิจัยพบว่า

1. ปริศนาธรรม พระบรมธาตุเจดีย์นั้นเชื่อว่า ผู้คิดและผู้สร้างคงหมายเอาเขาพระสุเมรุ (หรือสิเนรุราช) และเขาไกรลาสอันเป็นที่สถิตของพระพรหมตามคติความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ มาเป็นแผนผังการสร้างองค์พระบรมธาตุเจดีย์ รูปแบบในบริเวณองค์พระบรมธาตุคงจะถ่ายทอดมาผังจักรวาลนั่นเอง เพราะแนวคิดผังจักรวาลตามคติไตรภูมิเป็นแนวคิดทางสถาปัตยกรรมในสมัยนั้น ในส่วนที่เป็นปริศนาธรรมขององค์ลักษณะของพระบรมธาตุเจดีย์เมืองนครศรีธรรมราช ที่มีความสูง 37 วา อันหมายถึงรหัสธรรมโพธิปักขิยธรรม 37 ประการ หมายถึงธรรมเป็นเครื่องให้เกิดการตรัสรู้หรือปักขิยธรรมเข้าสู่พระนิพพาน ส่วนความยาววัดโดยรอบได้ 30 วา หมายถึงบารมี 30 ทัศ ซึ่งเป็นขาคอกที่เล่าเรื่องพระโพธิสัตว์ อันเป็นการบำเพ็ญบารมี 10 ขาดิสุทธายของพระโพธิสัตว์ก่อนที่จะมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า

2. ความเชื่อที่เกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช จากการศึกษาพบว่า มีประเด็นคือ ความเชื่อเกี่ยวกับพระบรมสารีริกธาตุ ความเชื่อเกี่ยวกับการบูชาพระบรมธาตุเจดีย์ ความเชื่อเกี่ยวกับการห้ามทองคำปัลลียอดพระบรมธาตุเจดีย์ ความเชื่อว่าพระบรมธาตุเจดีย์ไม่มีเงาความเชื่อเกี่ยวกับตะปูสังฆานร ความเชื่อเกี่ยวกับกาสีเหล่า ความเชื่อเกี่ยวกับพระอรหันต์ผู้รักษาทิศ ความเชื่อเกี่ยวกับช่างรักษาพระบรมธาตุเจดีย์ ความเชื่อเกี่ยวกับรูปปั้นบริเวณบันไดพระบรมธาตุเจดีย์ ส่วนความเชื่อที่เกี่ยวกับรูปเคารพมีประเด็นคือ ความเชื่อเกี่ยวกับพระปัญญาความเชื่อเกี่ยวกับพระพวย ความเชื่อเกี่ยวกับพระแอดหรือพระสังกัจจายนะ ความเชื่อเกี่ยวกับพระศรีอริยเมตไตรย ความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธรูปพระนางเหมชาลาและพระทันตกุมารความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธรูปพระเจ้าศรีธรรมโศกราช ความเชื่อเกี่ยวกับพระบุญมาก ความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าชายทันตกุมาร เจ้าหญิงเหมชาลาและพระเขี้ยวแก้ว ความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างพระพุทธรูปฉลององค์ษัตริย์ และความเชื่อที่เกี่ยวกับอื่น ๆ มีประเด็นคือ ความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธรูปจำลอง ความเชื่อเกี่ยวกับต้นพระศรีมหาโพธิ์ ความเชื่อเกี่ยวกับสฤปปบรรจ้อธิพระเจ้าตากสินมหาราช

3. ได้้นวัตกรรมการเรียนรู้ปริศนาธรรมและความเชื่อเกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชที่มีประเด็นที่สำคัญ ดังนี้ปริศนาธรรมที่เกี่ยวข้องกับพระบรมธาตุเจดีย์มีคุณค่าทางวรรณกรรมส่วนคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรมมีประเด็นคือ คุณค่าต่อครอบครัวหรือเครือญาติ คุณค่าทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนคุณค่าความเชื่อเรื่องศาสนาคุณค่าทางด้านส่งเสริมจริยธรรมคุณค่าด้านประวัติศาสตร์คุณค่าทางเศรษฐกิจและการดำรงชีวิตและคุณค่าด้านภูมิปัญญาเชิงช่างการสร้างพระบรมธาตุเจดีย์

คำสำคัญ: ปริศนาธรรม, ความเชื่อ, นครศรีธรรมราช, พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช

Abstract

The research “Dhamma puzzle and belief about Phra Borommathat Chedi Nakhon Si Thammarat” aims to study: 1) To study the Dhamma puzzle about Phra Borommathat Chedi Nakhon Si Thammarat, 2) To study the belief about Phra Borommathat Chedi Nakhon Si Thammarat, and 3) To create an innovation for learning the Dhamma puzzle and beliefs about Phra Borommathat Chedi

Nakhon Si Thammarat. Tools used and data collection by document research and in-depth interviews. Analyzed the data by distinguishing the different and related information to verify the accuracy. Deliver information by identifying issues according to the scope of the content through descriptive analysis to get a conclusion based on the most fact.

Results of the study were found as follows:

1. The Dhamma puzzle about Phra Borommathat Chedi is believed that the thinker and creator would mean to bring the Mouth Meru (Sinerurat) and Mount Kailash, the place of Brahma according to the beliefs of Brahmanism be the blueprint and pattern of construction the Phra Borommathat Chedi. Patterns in the relics will be transmitted from the universe because the concept of Tribhumi is the bases concept of architecture in those days. The Dhamma puzzle in the nature and structure of Phra Borommathat Chedi Nakhon Si Thammarat which is height 37 WA means to the 37 factors in Bodhipakkhiya Dhamma means to Dhamma is the tools for enlightenment or Dhamma wings to Nirvana. The circumference is 30 WA width refers to the 30 sections of Paramitas which are the allegory story about the last 10 lives of Bodhisattva before enlightenment become Buddha.

2. The study of beliefs about Phra Borommathat Chedi Nakhon Si Thammarat has the issues are the beliefs about the Buddhist relics, the belief in the worship of Phra Borommathat Chedi, the belief about the gold crown of Phra Borommathat Chedi, the belief that Phra Borommathat Chedi has no shadow, the beliefs about Sangwanon nails, the beliefs about the Four crows, the beliefs in Direction Protector Buddhist saint, the beliefs about elephants preserve the Phra Borommathat Chedi and the beliefs about the statue around the stair of Phra Borommathat Chedi. The study of beliefs about Phra Borommathat Chedi Nakhon Si Thammarat have the issues are the beliefs about the Buddhist relics,

the belief in the worship of Phra Borommathat Chedi, the belief about the gold crown of Phra Borommathat Chedi, the belief that Phra Borommathat Chedi has no shadow, the beliefs about Sangwanon nails, the beliefs about the Four crows, the beliefs in Direction Protector Buddhist saint, the beliefs about elephants preserve the Phra Borommathat Chedi and the beliefs about the statue around the stair of Phra Borommathat Chedi. The belief in idolatry have the issues are the belief Phra Panya (wisdom), Phra Phuay, Phra Sanggajaya, Phra Sri Ariya Mettrai, Phranang Hemchala, and Phra Tantakumara's statues, Phrachao Sithammasokarat's statue, Phra Bunmak, the belief about Prince Tantakumala, Princess Hemchala and Phra Khikaeo, the belief of building statues to honor great kings, Buddha's footprint, Pho trees and belief of stupas containing the bones of King Taksin.

3. Innovative the learning of Dhamma puzzle and beliefs about the Phra Borommathat Chedi Nakhon Si Thammarat with significant issues as follow: The Dhamma puzzle about the Phra Borommathat Chedi has the literary value. The value for community and culture has the issue: the value for family or relative, the value in the relationship between communities, the value of belief in religion, the value in improving the ethics, the value in historic, the value in economic, the value in living and the value in intellectual of building the Phra Borommathat Chedi.

Keywords: Dhamma Puzzle, Belief in Buddha, Nakhon Si Thammarat, Phra Borommathat Chedi Nakhon Si Thammarat.

บทนำ

ประชาชนชาวไทยและพุทธศาสนิกชนทั่วไปมีความเชื่อและความศรัทธาต่อองค์พระบรมธาตุเจดีย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นอย่างสูง จึงเป็นบ่อเกิดของคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาผสมผสานกับคติความเชื่อดั้งเดิมในท้องถิ่นภาคใต้ เกิดเป็นความเชื่อที่มีต่อองค์

พระบรมธาตุเจดีย์ ดังที่ อรุณ รอดประดิษฐ์ กล่าวไว้ว่า ความเชื่อพระบรมธาตุเจดีย์ไม่มีเงา บ้างเชื่อว่าใครที่แนบหูฟังที่องค์พระบรมธาตุเจดีย์แล้วได้ยินเสียงน้ำไหลจะเป็นผู้มีบุญญาธิการ เป็นต้น ด้วยเหตุที่ชาวบ้านมีความเชื่อต่อองค์พระบรมธาตุเจดีย์ดังกล่าว จึงมีการนำเอาสิ่งของมีค่าต่าง ๆ มาถวายพระบรมธาตุเจดีย์ เพื่อเป็นพุทธบูชา เช่น ห่มยอดพระบรมธาตุเจดีย์ด้วยทองคำ ถวายต้นไม้มะลิ ต้นไม้ทอง เครื่องประดับแก้วแหวนเงินทอง และยังมีเครื่องวัตถุสักการะอื่น ๆ ดังที่ สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ ได้กล่าวถึงการนำสิ่งของมาบูชาพระบรมธาตุเจดีย์ เป็นการนำสิ่งของมีค่าไปถวายพระบรมธาตุเจดีย์หรือการปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อเป็นการสักการบูชาเรียกตามภาษาถิ่นว่า “บูชาพระธาตุ” ซึ่งชาวบ้านมีความเชื่อว่าการบูชาจะเกิดสิริมงคลต่อตนเองและครอบครัวอย่างสูง นอกจากนั้น (ปรีชา นุ่นสุข และ วิรัตน์ ธีระกุล, 2529) ได้กล่าวถึงการนำสิ่งของมาบูชาพระบรมธาตุเจดีย์ไว้ว่า สิ่งของมีค่าที่นำมาบูชาพระบรมธาตุเจดีย์ เช่น แก้วแหวน เงินทอง แผ่นเงิน แผ่นทอง ต้นไม้เงิน ต้นไม้ทองและสิ่งอื่น ๆ สิ่งของเหล่านี้ประชาชนนำมาบูชาพระบรมธาตุเจดีย์เพราะมีความเชื่อว่าจะได้บุญกุศลพบกับความสุขในโลกหน้าและไปเกิดในศาสนาพระศรีอริยเมตไตรย นอกจากนี้ยังมีการนำพระพุทธรูป เทวรูป โบราณวัตถุอื่น ๆ ตามสถานที่ต่าง ๆ มาเก็บรักษาหรือบูรณะซ่อมแซมไว้ที่วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช จนเกิดเป็นตำนานเล่าสืบทอดต่อมา เช่น พระพวย พระแอต พระปัญญาและสิ่งอื่น ๆ สิ่งเหล่านี้เป็นรูปเคารพที่ชาวบ้านมีความเชื่อว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์สามารถดลบันดาลให้ได้ในสิ่งที่ต้องการ จึงมีการสร้างสถานที่ประดิษฐานไว้ในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร (ปรีชา นุ่นสุข และ วิรัตน์ ธีระกุล, 2529) ดังที่ อรุณ รอดประดิษฐ์ ได้กล่าวถึงความเชื่อเกี่ยวกับพระพวย ได้กล่าวไว้ว่า ใครอยากได้บุตรธิดาหรือทรัพย์สินสูญหายให้ไปบนบานพระพวยจะดลบันดาลให้สมปรารถนาได้ ซึ่งได้สอดคล้องกับ พรศักดิ์ พรหมแก้ว ได้กล่าวถึงความเชื่อเกี่ยวกับพระพวยไว้ว่า พระพวยเป็นพระพุทธรูปที่ศักดิ์สิทธิ์มีผู้เข้าไปกราบไหว้บูชาบนบานไม่เว้นแต่ละวัน เมื่อขอพรจากพระพวยให้มีบุตรและนำเอาน้ำที่สรงพระพวยไปอาบกินซึ่งเชื่อว่าเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต นอกจากนี้ ชุนอาเทศคดี ได้กล่าวถึงความเชื่อที่เกี่ยวกับพระแอตหรือพระสังกัจจายนะ ไว้ว่า การบนบานพระแอตเพื่อเป็นการขอฝนและขอให้หายจากการเจ็บป่วย เช่น ถ้าใครปวดหลังปวดท้อง ให้นำไม้ไปค้าพระแอตแล้วนำไม้้นั้นมาวดคลึงบริเวณที่ปวด เชื่อกันว่าจะหายจากอาการเจ็บป่วยได้นอกจากปริศนาธรรมและความเชื่อเกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์แล้ว ยังมีความเชื่อเกี่ยวกับรูปเคารพต่าง ๆ ดังที่กล่าวแล้ว ชาวบ้านยังมีความเชื่อกับสิ่งต่าง ๆ ในวัดนี้อีกมาก

เช่น ความเชื่อกับพระแอต พระพวย พระพุทธรูปจำลอง ความเชื่อเกี่ยวกับต้นพระศรีมหาโพธิ์ ความเชื่อเกี่ยวกับศาลพระเจ้าตากสินมหาราช เป็นต้น

วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช นอกจากจะเป็นบ่อเกิดของความเชื่อต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว ยังเป็นบ่อเกิดของประเพณีสำคัญ ๆ บางประเพณีอีก วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นวัดที่เก่าแก่เป็นที่สักการบูชาของชาวนครศรีธรรมราชและพุทธศาสนิกชนทั่วไปมาช้านาน และเป็นบ่อเกิดทางความเชื่อและประเพณีที่สำคัญ ๆ หลายความเชื่อดังกล่าวมาแล้ว (ดิเรก พรตตะเสนสงขลา, 2529) นอกจากนี้ กษัตริย์ราชวงศ์ศรีธรรมโคกราชได้มีการแสดงอำนาจทางวัตถุโดยการสร้างพระบรมธาตุเจดีย์ที่ประกอบไปด้วยปรีศนาธรรมและสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้พระองค์ได้ส่งข้อความไปถึงผู้คนทั่วไปและคู่แข่งทางอำนาจว่าผู้นำผู้นี้มีอำนาจและมีความเพียบพร้อมที่จะเป็นผู้นำทางการเมือง การศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนการค้าและแลกเปลี่ยนสิ่งของต่าง ๆ กับเมืองใกล้เคียงในสมัยนั้น

ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญในการศึกษาเรื่องปรีศนาธรรมความเชื่อที่เกี่ยวข้องด้วยองค์พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช ผลของการศึกษาจะเป็นประโยชน์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปรีศนาธรรมความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารไว้ เพื่อการศึกษาและการสืบทอดในการปฏิบัติให้เหมาะสมต่อไปกับกาลและเวลา รวมทั้งเป็นข้อมูลที่เป็นองค์ความรู้เพื่อเป็นฐานรองรับการนำเสนอพระบรมธาตุเจดีย์เป็นมรดกโลกต่อองค์การยูเนสโก ในปี พ.ศ. 2553 นี้ และยังเป็นประโยชน์ต่อการปรับใช้เพื่ออนุรักษ์และพัฒนาความเชื่อในสิ่งที่ถูกต้องที่มีเหตุผลซึ่งไม่มั่งมาย ให้มีคุณค่าต่อประชาชนในชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปรีศนาธรรมเกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช
2. เพื่อศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช
3. เพื่อสร้างนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ปรีศนาธรรมและความเชื่อเกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การวิเคราะห์เอกสารเป็นหลักและการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์เบื้องต้นเพื่อหาแหล่งข้อมูลที่เป็นตัวแทนของผู้รู้เกี่ยวกับปรีชาธรรมความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับองค์พระบรมธาตุเจดีย์จากนั้นจึงสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งมีขั้นตอนและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

ขั้นตอนและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ขั้นเตรียมการ เตรียมศึกษาข้อมูลด้านเอกสารเบื้องต้นเกี่ยวกับพื้นที่ที่ทำการศึกษา จากนั้นจึงลงสำรวจพื้นที่ครั้งแรก นอกจากนี้ยังเตรียมอุปกรณ์ในการเก็บข้อมูลอื่น ๆ อีก เช่น สมุดบันทึก กล้องถ่ายรูป เครื่องบันทึกเสียง

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักปราชญ์ท้องถิ่น และนักวิชาการที่มีความรู้เกี่ยวกับปรีชาธรรมความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับองค์พระบรมธาตุเจดีย์ จำนวน 10 คน โดยดำเนินการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive random)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล การศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลหลายวิธีประกอบกัน ได้แก่

3.1 การเก็บข้อมูลจากเอกสาร โดยการทบทวนแนวคิด และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับปรีชาธรรมความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับองค์พระบรมธาตุเจดีย์

3.2 การเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากนักปราชญ์ท้องถิ่น และนักวิชาการที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเรื่องปรีชาธรรมความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับองค์พระบรมธาตุเจดีย์

4. การตรวจสอบข้อมูล การตรวจสอบเบื้องต้นจะกระทำไปพร้อม ๆ กันตลอดระยะเวลาที่ดำเนินการวิจัย และหลังการเสร็จสิ้นการเก็บข้อมูลภาคสนามแล้วซึ่งการตรวจสอบจะทำใน 3 ลักษณะ คือ การตรวจสอบความสมบูรณ์ของเนื้อหาว่าครบถ้วนทุกข้อคำถามหรือไม่ การตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาว่าถูกต้องตามวัตถุประสงค์และตรงตามสภาพการณ์จริงหรือไม่ และการตรวจสอบความเป็นเอกภาพของข้อมูลว่ามีความเป็นลักษณะเดียวกันของคำตอบในข้อสัมภาษณ์เดียวกันของผู้ให้ข้อมูลแต่ละคน โดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลทั้งที่ได้จากการบันทึกข้อมูลการถอดเทปสัมภาษณ์ รวมไปถึงภาพถ่ายแต่ละครั้งมาประกอบไปด้วย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยแยกแยะตามประเด็นที่ศึกษา โดยหาสิ่งที่เหมือนกัน สิ่งที่แตกต่างกัน หรือสิ่งที่สัมพันธ์กันขององค์ความรู้เกี่ยวกับปรีชาธรรมความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับองค์พระบรมธาตุเจดีย์ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร หลังจากนั้น จะทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นการนำผลการวิเคราะห์ที่ได้มาวิเคราะห์ความถูกต้องว่าสามารถตอบวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้หรือไม่ และสรุปอ้างอิงไปถึงสภาพการณ์จริงได้มากน้อยเพียงใด

6. การสรุป อภิปรายและนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นขั้นตอนที่นำข้อสรุปมาสังเคราะห์เชื่อมโยงสู่ภาพรวม และเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะของ การพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

7. จัดเสนอผลงานวิจัยในที่ประชุมในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ เชิญผู้มีส่วนร่วมรับฟังผลงานวิจัย จำนวน 150 คน

ขั้นตอนการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้

1. นำองค์ความรู้ที่ได้มาสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับปรีชาธรรมความเชื่อที่เกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช ใน 3 ประเภทคือ คู่มือ วิดีทัศน์ และ เว็บไซต์
2. นำนวัตกรรมที่ได้ไปเผยแพร่สู่กลุ่มเป้าหมาย
3. นำนวัตกรรมที่ได้ไปจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช

ผลการวิจัย

1. ปรีชาธรรมเกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช

1.1 พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชสร้างขึ้นบนหาดทรายแก้วเพื่อประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ มีอายุการก่อสร้างนับพันปีและมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานซับซ้อนยากที่จะสรุปได้ เพราะหลักฐานที่เกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์องค์นี้มีมากมาย ซึ่งมีหลักฐานอ้างอิง 2 ประเภท คือ หลักฐานทางเอกสารและหลักฐานทางโบราณคดี จากหลักฐานทั้งหมดสามารถสรุปได้ว่า การกำเนิดพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชสัมพันธ์กับพุทธประวัติ ตำนานพระเชี้ยวแก้ว และคัมภีร์ชินกาลมาลินีอย่างเหนียวแน่น ส่วนหลักฐานทางโบราณคดีขององค์พระ

บรมธาตุเจดีย์องค์นี้มีน้อยจนยากที่จะกล่าวถึง จึงมักออกกมาในรูปแบบของการสันนิษฐานเป็นส่วนใหญ่

1.2 ปรีศนาธรรม พระบรมธาตุเจดีย์นั้นเชื่อว่า ผู้คิดและผู้สร้างคงหมายเอาเขาพระสุเมรุ (หรือสิเนรุราช) และเขาไกรลาส อันเป็นที่สถิตของพระพรหมตามคติความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ มาเป็นแผนผังการสร้างองค์พระบรมธาตุเจดีย์ รูปแบบในบริเวณองค์พระบรมธาตุคงจะถ่ายทอดมาผังจักรวาลนั่นเอง เพราะแนวคิดผังจักรวาลตามคติไตรภูมิเป็นแนวคิดทางสถาปัตยกรรมในสมัยนั้น ในส่วนที่เป็นปรีศนาธรรมขององค์ลักษณะของพระบรมธาตุเจดีย์เมืองนครศรีธรรมราช ที่มีความสูง 37 อันหมายถึงรหัสธรรมโพธิปักขิยธรรม 37 ประการ หมายถึงธรรมเป็นเครื่องให้เกิดการตรัสรู้ หรือปัทมธรรมบิณเข้าสู่พระนิพพาน มีทั้งหมด 7 กอง คือ กองที่ 1 สติปัฏฐาน 4 กองที่ 2 สัมมัปปธาน 4 กองที่ 3 อิทธิบาท 4 กองที่ 4 อินทรีย์ 5 กองที่ 5 พละ 5 กองที่ 6 โพชฌงค์ 7 กองที่ 7 อริยมรรค 8 รวมแล้วทั้งหมด 7 กองธรรม ซึ่งมีในตำราเรียนในทางพระพุทธศาสนาแต่ที่สำคัญยิ่งกว่านั้น ที่ว่าความสูงของพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช สูง 37 วา คือกองธรรม 7 กอง และข้อธรรม 37 ประการ อยู่ใต้ขององค์พระบรมธาตุเจดีย์ ดังนั้นจึงเกิดความคิดขึ้นมาว่า จะต้องค้นคว้าหาความสูง 37 วา อันเป็นรหัสธรรมโพธิปักขิยธรรมว่าอยู่ ณ ที่ใดขององค์พระบรมธาตุเจดีย์ ซึ่งภูมิปัญญาบรรพชนชาวนครศรีธรรมราชว่า ได้ใช้จำนวนนับผนวกกับศิลปะเชิงช่างเพื่อประกาศพระธรรมอันล้ำเลิศเกิดพระนิพพาน ซึ่งไม่มีตัวอักษรปรากฏให้คนเห็นให้คนอ่านนี่คือความชาญฉลาดหลักแหลมแห่งความคิด ให้ผู้เข้านมัสการบูชาได้ศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองเรื่องความสูงขององค์พระบรมธาตุเจดีย์

ปราชญ์เมืองนครศรีธรรมราชจึงมีการใช้มาตราไทยเดิมมาใช้ให้คนได้คิดเพื่อเข้าหาหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา แทนที่จะใช้คำว่า 37 วา 5 คืบ ให้มาใช้มาตราไทยให้ครบเส้นวา สอกคืบปราชญ์บางท่านใช้คำประพันธ์ว่าเส้น 17 วา ส่วนบัวชั้นที่ 7 คือ กรงแก้ว (ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์) รองรับ หมอน้ำพุทมนต์ทองคำ (เท้าฟองไข่ไก่) ศิลปะเชิงช่างเรียกเมล็ดนิพพาน คือรหัสธรรม 1 คืบ หมายถึงพระนิพพาน ดังนั้นตั้งแต่บัวกลาชั้น 5 รองรับพระอภิธรรม คือจิตเจตสิก รูป และนิพพาน ความสูงตั้งแต่บัวกลาชั้นที่ 5 จรดฐานกรงแก้ว ทรงข้าวบิณฑ์สูงเท่ากับ 15 วา เป็นรหัสธรรมของกองที่ 6 และที่ 7 (คือ โพชฌงค์ 7 และมรรค 8) เป็นจำนวน 15 หัวข้อธรรมนี้คือความชาญฉลาดในการใช้มาตราของไทยโบราณใช้วัดความกว้าง สูง ยาว และ

ประกอบด้วยศิลปะเชิงช่างเป็นปฏิกิริยากรรมให้เกิดเป็นองค์ความรู้ในพระไตรปิฎกเพื่อนำหมู่ชนเดินทางเข้าสู่พระนิพพานทั้งหมดนี้ คงจะเป็นแนวทางการเรียนรู้บูชาพระบรมธาตุเจดีย์ นครศรีธรรมราช ผู้ใดเดินทางไปนมัสการองค์พระบรมธาตุเจดีย์ ควรทำจิตใจให้เข้าถึงพระรัตน ไตร มององค์พระบรมธาตุเจดีย์ ให้เห็นธรรม ตามหลักวิชาที่ว่า ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นตถาคต ผู้นั้นจะมีความปิติ อิ่มในธรรมในกาลทุกเมื่อแล อนึ่ง พระนิพนธ์ของสมเด็จพระสมณเจ้ากรม พระยาปวเรศธรรมาลังการณ ที่ทรงกล่าวถึงลักษณะของพระบรมธาตุเมืองนครศรีธรรมราช ที่มีความสูงตั้งแต่ฐานจรดยอดสุดที่มีความสูงถึง 37 วา และความกว้างของปากระฆัง 30 วา นั้น อันที่จริงองค์พระบรมธาตุมีความสูง 37 วา 2 คอก 1 คืบ แต่พระองค์นิพนธ์ไว้เพียง 37 วา น่าจะเป็นเพียงประมาณการ ทั้ง 2 ส่วน ที่กล่าวมานี้ล้วนมีความหมายและเป็นปริศนาธรรมอัน ยิ่งใหญ่ของผู้สร้างพระเจดีย์ ความปรารถนาที่จะให้ผู้คนที่เข้ามานมัสการองค์พระบรมธาตุ ได้ ศึกษาค้นคว้าและเข้าใจหลักธรรม แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นต้องเป็นผู้ที่เคยได้ศึกษาหลักธรรมมาก่อน หรือ ผู้สนใจในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา จากการได้ศึกษากับท่านผู้รู้ในอดีต มีพระรัตน ธิ์ขุมนี้ (แบน คนฐานารณเถระ ป.ธ.4) อดีตเจ้าอาวาสวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร (อายุ 94 ปี 75 พรรษา ได้มรณภาพเมื่อวันศุกร์ที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2521) ท่านได้เคยเล่าให้ฟังถึงความ หมายความสูง 37 วา 2 คอก 1 คืบ และส่วนความกว้างของปากระฆังบนลานประทักษิณยาว 30 วา จะกล่าวต่อไปมาตราที่ใช้วัดความสูง ความกว้าง และความยาวขององค์พระบรมธาตุ ใน อดีตบรรพชนได้วัดเป็นมาตราไทยโบราณ โดยใช้วัดเป็นเส้น วา คอก และคืบ (ไม่ได้วัดแบบ มาตราเมตริกอย่างยุคปัจจุบัน) โดยถือเอาความยาวของคืบพระสุคตเป็นหลักเกณฑ์ คอกก็เป็น คอกพระสุคต วาก็เป็นวาพระสุคต ถ้าเทียบมาตราเมตริกได้ดังนี้ 1 วา เท่ากับ 2 เมตร 1 คอก เท่ากับ 50 เซนติเมตร 2 คืบ เท่ากับ 5 เซนติเมตร 1 คืบเท่ากับ 25 เซนติเมตร อย่างนี้เป็นการ เทียบตามความเป็นจริง แต่ในมาตราไทยโบราณ 1 เส้นเท่ากับ 20 วา 1 วาเท่ากับ 4 คอก 1 คอก เท่ากับ 2 คืบ 1 คืบเท่ากับ 25 เซนติเมตรในที่นี้ขอแบ่งส่วนต่าง ๆ ขององค์พระบรม ธาตุเป็น 9 ส่วน ด้วยกันคือ

ส่วนที่ 1 ปากระฆัง อันเป็นส่วนลานประทักษิณ ความยาววัดโดยรอบได้ 30 วา หมาย ฟังบาร์มี 30 ทศ ซึ่งเป็นชาดกที่เล่าเรื่องพระโพธิสัตว์ อันเป็นการบำเพ็ญบาร์มี 10 ชาตีสุดท้าย ของพระโพธิสัตว์ก่อนที่จะมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า หมายถึงลักษณะของการบริจาคทานหรือ ให้ทานต่างระดับกัน เช่นปัจจัย 4 มีอาหารเป็นต้น เป็นบาร์มี ถ้าให้สูงขึ้นไป เช่น การสละของ

ยิ่งใหญ่ว่า เช่นให้เลือดช่วยชีวิตเป็นต้นเป็นอุปการมี จนกระทั่งให้สูงสุด คือยอมตายให้ชีวิต
อย่างนี้เข้าชั้น ประมัตถบารมี บารมี 10 ประการมี 3 ระดับรวมแล้วเป็นบารมี 30 ทศน์เป็นเป็น
ความหมายของปากระฆัง บนลานประทักษิณอันมีความยาวรอบปาก 30 วา

ส่วนที่ 2 37 วา นั้นความว่าด้วยหลักโพธิปักขิยธรรม 37 ประการ อันหมายถึงคุณธรรม
เป็นไปในฝ่ายปัญญา เป็นเครื่องตรัสรู้มี 37 ประการโดยผ่านพระบรมธาตุเจดีย์ไว้ให้คนรุ่นหลัง
ได้คมคิด และพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ยังได้อธิบายหลักโพธิปักขิยธรรม 37
ประการ เป็นธรรมะที่เป็นเครื่องมือฆ่ากิเลส ฆ่าความทุกข์

ส่วนที่ 3 ความสูงจากบัวกาบปลี (บัวคว่ำบัวหงาย) ซึ่งเป็นส่วนของทองคำแผ่น สูงจรด
บาตรนํ้ามนต์ (หม้อทองคำ) มีความสูง 6 วา 2 ศอก กับ 1 คืบ รวมแล้วได้เท่ากับ 9 หมายถึง
โลกุตระธรรม 9 ประการ มรรค 4 ผล 4 นิพพาน 1 ทองคำหนัก 216 กิโลกรัม 2+1+6 เท่ากับ 9
คือ โลกุตระธรรม 9 ประการ

ส่วนที่ 4 ปล้องไฉนที่เป็นปูนนับได้อีก 52 ปล้อง บวกกับบัวคว่ำบัวหงายอีก 2 ซึ่งเป็น
ส่วนยอดของปล้องไฉนเป็น 54 เท่ากับ 9 หมายถึงโลกุตระธรรม 9 ประการ คือ มรรค 4 ผล 4
นิพพาน 1 (แต่ขณะนี้ปล้องไฉนจะมีเท่ากับจำนวนเดิม หรือไม่หลังจากบูรณะแล้ว)

ส่วนที่ 5 ส่วนบัลลังก์ที่เสาดาร มีจำนวน 4 ฐาน 8 เสา 4 ด้าน (คอรฆัง) หมายถึง
อริยสัจ 4 ทำให้ผู้มาในทิศต่าง ๆ ได้มองเห็นแต่ไกล ทุกทิศจะเห็นอริยสัจ 4 เสมอกัน และ
8 เสา หมายถึงอริยมรรคมีองค์ 8 ประการ ประกอบด้วยอริยสัจ 4 หมายถึง ธรรมที่พระพุทธ
องค์ได้ตรัสรู้ในวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำเดือน 6 มี 4 ประการคือ 1) ทุกข์ ความจริงคือทุกข์เป็นผล
2) สมุทัย ความจริงคือสมุทัย เหตุที่เกิดทุกข์เป็นเหตุ 3) นิโรธ ความจริงคือนิโรธความดับทุกข์
เป็นผล 4) มรรค ความจริงคือมรรคได้แก่ทางปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์เป็นเหตุ

ส่วนที่ 6 เสาदार หรือองค์พระอริยสาวก 8 องค์ ประนมมือทำประทักษิณรอบบน
รัตนบัลลังก์ (หรือเรียกอีกอย่างว่าอรหันต์ 8 ทิศ) อยู่ประจำทิศทั้ง 8 ดังนี้ 1) ทิศตะวันออก เป็น
รูปพระอัญญาโกณฑัญญะ ปฐมสาวก 2) ทิศตะวันออกเฉียงใต้ เป็นรูปองค์พระมหากัสสปะ
3) ทิศใต้ เป็นรูปองค์พระสารีบุตร อัครสาวกเบื้องขวา 4) ทิศตะวันตกเฉียงใต้ เป็นรูปองค์พระ
อุบาลี 5) ทิศตะวันตก เป็นรูปองค์พระอานนท์ 6) ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ เป็นรูปองค์พระควัม
ปติ 7) ทิศเหนือ เป็นรูปองค์พระโมคคัลลานะอัครสาวกเบื้องซ้าย 8) ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ
พระราหุลพุทธชินารส

ส่วนที่ 7 เป็นกรงแก้วพุ่มข้าวบิณฑ์ เป็นส่วนที่มีความสวยงามที่สุด เพราะประดับด้วย แก้วหลากสี มีลูกปัดเป็นตาข่าย ดอกคล้ายดอกบัวตูม มีพานทองสัมฤทธิ์รูปทรงเกลี้ยง ๆ มีกลีบยื่น ออกไปข้าง ๆ ทั้ง 4 ทิศ 4 กลีบ กลางพานทะลุมีลวดทองแดง 4 อัน ยื่นขึ้นมาระหว่างพานที่ ทะลุจัดให้ผายออกตามขอบพาน 4 อัน แล้วรวบปลายเป็นพุ่มบัว (ที่เรียกว่าพุ่มข้าวบิณฑ์) แต่ ละซี่ประกอบด้วยลูกแก้วโตเท่าผลหมากสุกร้อยไว้ตามซี่ของสาแหรก จากลูกแก้วลูกโตด้านล่าง จนถึงลูกเล็กสุดส่วนยอดของยอดพุ่มบัวซี่ละ 16 ลูก รวม 4 ซี่ มี 64 ลูก อีกซี่หนึ่งเป็นแกนกลาง มีดวงแก้ว 8 ลูกบางแห่งว่า 9 ลูก หมายถึงมรรค 4 ผล 4 รวมหม้อคว่ำพระพุทธรณียอดบนสุด อีก 1 เป็น 9 หมายถึงพระโลกุตระธรรม ระหว่างกลีบช่องซี่กรง สาแหรก 4 ช่อง มีลวดทองคำ ผสมพิเศษร้อยด้วยตะกรุดและลูกประคำศิลาเป็นตาข่ายกันรอบมีลักษณะคล้ายกลีบบัว ดูแล้ว วิจิตรพิสดาร ทั้งหมดล้วนมีความหมายบ่งบอกถึงหลักธรรมในพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น ก้านกลีบ บัว 4 ซี่หมายถึงอริยสัจ 4 ส่วนแกนกลางของกลีบบัวมีลูกแก้ว 8 ลูก หมายถึงมรรค 4 ผล 4 (รวมเป็น 8)

ส่วนที่ 8 กระจุมเพชร 4 ทิศ 4 ดอก กระจุมเพชรนี้เป็นของเจ้าเมืองนครซึ่งได้รับ พระราชทานจากสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ได้ถวายวัดพระมหาธาตุ วรมหาวิหารในสมัยพระครูปลัดแก้วชินเป็นเจ้าอาวาส เพื่อนำไปประดับบนยอดอยู่ระหว่างกรง แก้วกับหม้อทองคำ หรือบาตรทองคำในทิศทั้ง 4 อัน หมายถึงอริยสัจ 4 (แต่บางท่านหมายถึง อิทธิบาท 4)

ส่วนที่ 9 บาตรทองคำ หรือหม้อน้ำพระพุทธรณต์ ซึ่งเป็นส่วนยอดสุดขององค์พระบรม ธาตุ ทำด้วยทองคำมีความใหญ่เท่ากับผลไข่ไก่ 1 ฟอง ซึ่งได้รับน้ำค้าง น้ำฝน ที่ตกลงมาจาก พากฟ้า เมื่อถูกแสงอาทิตย์ก็จะเป็นไอน้ำประพรมให้ชาวนครศรีธรรมราช และผู้ที่ได้เข้ามา นมัสการองค์พระบรมธาตุบาตรน้ำมนต์นี้หมายถึงพระนิพพาน ซึ่งมีหนึ่งเดียวและเป็นส่วน สูงสุดขององค์พระบรมธาตุตั้งนั้น ทั้ง 8 ส่วน ตั้งแต่ส่วนล่างสุดจนถึงยอดสูงสุดของพระบรมธาตุ นั้น บรรพชนได้สร้างไว้มิได้จะเห็นเพียงแค่อัฐิ ปูน ทองคำ เหล็ก เงิน และแก้วรัตนะต่าง ๆ เท่านั้น และได้ฝากธรรมะซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดในการดำรงชีวิตให้เป็นเครื่องเตือนจิตใจให้ ผู้คน ได้ปฏิบัติธรรมในเวลาใดที่ได้เห็นองค์พระบรมธาตุด้วยตาเนื้อแล้ว เราจะเห็นอัฐิปูน ทองคำ แก้วรัตนะ แต่เวลาใดได้มองด้วยใจโดยมองเห็นเป็นธรรมะแล้วนำไปปฏิบัติก็จะเกิด มรรคเกิดผล และพระนิพพานอันเป็นจุดสูงสุดของพระพุทธศาสนา บรรพชนได้สร้างองค์พระ

บรมธาตุเจดีย์ด้วยชีวิตจิตใจแห่งการเสียสละนับอายุเป็นพันปีหวังเพื่อให้เป็นมรดกของแผ่นดิน ฝากหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเอาไว้ได้นำไปศึกษาแล้วนำไปปฏิบัติ ปรีชาธรรม และคติความเชื่อเกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์ที่กล่าวมาแล้วบางส่วนของผู้ที่จักรวาลตามไตรภูมิก็มีอยู่บางส่วนก็ไม่มี แต่รวมความแล้ว การจัดผังขององค์พระบรมธาตุเจดีย์ ก็คงจัดรูปแบบเดียวกันกับผังจักรวาลไตรภูมินั่นเอง

2. ความเชื่อเกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช

2.1 ความเชื่อเกี่ยวกับพระบรมสารีริกธาตุ การสร้างเจดีย์ทรงลังกานอกจากการบรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าแล้วยังเป็นการประกาศหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าอีกด้วย เช่น ฐานสี่เหลี่ยมของเจดีย์ หมายถึง อริยสัจ 4 ฐานที่เรียงกันสามชั้น หมายถึงไตรภูมิ โดยความหมายขององค์พระเจดีย์ หมายถึง พระพุทธศาสนาอันเป็นที่พึ่งของสัตว์โลกทั้งสามโลกหรือไตรภูมิ คือ กามภูมิ รูปภูมิและอรุณภูมิ มีอริยสัจ 4 เป็นธรรมข้อพิจารณาอันทำให้ผู้ปฏิบัติตามได้บรรลุถึงพระนิพพาน ส่วนปล้องโฉนบนส่วนยอดคือชั้นของภูมิฝ่ายสุดอันเป็นไปของสัตว์ผู้ประพฤติชอบมีพระนิพพานเป็นยอดสูงสุด และ ตามความเชื่อที่มีมาแต่โบราณเชื่อว่า ภายในองค์พระบรมธาตุเจดีย์มีสระใหญ่กว้างยาวด้านละ 8 วา ลึก 5 วา รองด้วยศิลาแผ่นใหญ่ ข้าง ๆ ก่อยึดด้วยปูนเพชรทั้ง 4 ด้านและภายในสระใหญ่ยังมีสระเล็กอยู่ กลางสระใหญ่อีกสระหนึ่งหล่อด้วยปูนเพชร กว้างยาว 2 วา ลึก 2 วา ภายในสระนี้มีแม่ขันทองคำลอยอยู่ ภายในชั้นบรรจุผอบทองมีพระบรมสารีริกธาตุบรรจุอยู่ ที่มุมสระทั้ง 4 มีตุ่มใหญ่ 4 ตุ่ม บรรจุทองคำหนัก 38 คนหาบ นอกจากนั้นชาวบ้านยังมีความเชื่ออีกว่าที่องค์พระบรมธาตุเจดีย์หากใครไปแนบหูฟังแล้วจะได้ยินเสียงน้ำไหลในองค์พระบรมธาตุเจดีย์หรือได้ยินเสียงขันเงิน ขันทองซึ่งเชื่อกันว่ามีอยู่ภายในองค์พระบรมธาตุเจดีย์กระทบกันเป็นจังหวะเชื่อกันว่าผู้นั้นจะเป็นผู้มีบุญมาก

2.2 ความเชื่อเกี่ยวกับการบูชาพระบรมธาตุเจดีย์ การนำสิ่งของไปบูชาองค์พระบรมธาตุจะเกิดสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัวและยังเชื่ออีกว่าผลบุญอันนี้จะเป็นปัจจัยลดบันดาลให้ได้เกิดในยุคของพระศรีอริยเมตไตรยหรืออาจเป็นปัจจัยนำไปสู่นิพพาน ดังนั้นจึงมีการนำสิ่งของมีค่าต่าง ๆ ไปถวายเป็นเครื่องบูชาพระบรมธาตุเจดีย์มิได้ขาด ทั้งที่เป็นปัจเจกชนและเป็นคณะโดยมีความเชื่อดังกล่าวแตกต่างกันไป เช่น ชาวบ้านที่นำต้นข้าวที่ทำด้วยเงินทอง ทำด้วยทองมาถวายองค์พระบรมธาตุเจดีย์ มีความเชื่อว่าผลบุญครั้งนี้จะเป็นสิริมงคลในการทำนา

ช่างทองนำทองรูปพรรณบูชา ช่างถมนำเครื่องถมมาบูชา ช่างทอนำผ้าทอมายบูชา รวมทั้งนำเครื่องมือที่ใช้ในการประกอบอาชีพต่าง ๆ มาบูชาของค์พระบรมธาตุเจดีย์ มีความเชื่อว่าจะประสบความสำเร็จและเจริญก้าวหน้าในการประกอบอาชีพ

2.3 ความเชื่อเกี่ยวกับการห้ามทองคำปัสยอดพระบรมธาตุเจดีย์ การบูรณะปัสยอดทองคำพระบรมธาตุเจดีย์ทุกครั้งจะได้รับความร่วมมือจากประชาชนทุกชนชั้นทุกอาชีพ ช่วยกันสละทรัพย์เงินทองเข้าร่วมทำบุญบูชาพระบรมธาตุเจดีย์ เพราะเชื่อว่าบุญกุศลที่ตนสร้างจะทำให้ตนไปสู่พระนิพพานหรือเมื่อตายไปแล้วจะได้ขึ้นสวรรค์หรือเกิดในชาติภพที่ดีหรือได้เกิดในยุคพระอริยมะตไตรย

2.4 ความเชื่อว่าพระบรมธาตุเจดีย์ไม่มีเงา ชาวบ้านทั่วไปจึงมีความเชื่อว่าเป็นเพราะพระบรมธาตุเจดีย์ศักดิ์สิทธิ์จึงไม่ปรากฏเงาให้เห็น แต่เคยมีบางครั้งเช่นกันที่ผู้คนเห็นการปรากฏเงาขององค์พระบรมธาตุเจดีย์ ชาวบ้านมีความเชื่อกันว่าเป็นลางบอกเหตุร้ายบ้านเมืองจะเกิดอาเพศหรือปรากฏการณ์ธรรมชาติผิดปกติจากที่เป็นอยู่ เช่น เกิดพายุ เกิดฟ้าผ่า ข้าวยากหมากแพง เกิดน้ำท่วม ชาวบ้านจะทุกข์เข็ญลำบากยากแค้น เป็นต้น จึงมีความเชื่อต้องรับจัดงานสมโภชพระบรมธาตุเจดีย์โดยเร็ว เพื่อเป็นการแก้เคล็ดก่อนที่จะเกิดเหตุเภทภัยต่าง ๆ ขึ้น นอกจากนี้ชาวบ้านยังมีความเชื่อว่าองค์พระบรมธาตุเจดีย์จะคุ้มครองบ้านเมืองให้แคล้วคลาดปลอดภัยจากภัยจากเหตุร้ายต่าง ๆ หากมีเหตุร้ายองค์พระบรมธาตุเจดีย์จะปรากฏมีลางเตือนบอกเหตุเสมอ

2.5 ความเชื่อเกี่ยวกับตะปูสังฆวานร ชาวบ้านมีความเชื่อว่าเป็นตะปูที่ผ่านพิธีกรรมการปลุกเสกให้มีความศักดิ์สิทธิ์ใช้สำหรับยึดเนื้อปูนขององค์เจดีย์ ตะปูเนื้อชันมีหัวโตแบนกลมประมาณ 6 ในแปดส่วนของนิ้วและมีความยาว 2 นิ้วพบฝังอยู่ในผิวปูนขององค์พระบรมธาตุเจดีย์ ของประปราย ชาวบ้านยังมีความเชื่อว่าสังฆวานรเป็นโลหะศักดิ์สิทธิ์ เพราะใช้ตะปูนี้ตอกพระบรมธาตุเจดีย์ ด้วยเหตุนี้ทางวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารจึงได้นำโลหะสังฆวานรไปหล่อเป็นพระเครื่อง เช่น พระหลวงพ่อดาว พระท่าเรือ พระสมเด็จ เป็นต้น ได้แจกจ่ายให้ชาวบ้านนำไปใช้ป้องกันอันตรายต่าง ๆ อีกด้วย

2.6 ความเชื่อเกี่ยวกับกาสิเหล้า ความเชื่อเกี่ยวกับกาสิเหล้าที่รักษาพระบรมธาตุเจดีย์ เป็นความเชื่อที่สืบเนื่องมาจากตำนานพระบรมธาตุเจดีย์โดยมีผู้กา 4 เหล้าทำหน้าที่คุ้มครองเฝ้ารักษาทั้ง 4 ทิศ ต่อมาเมื่อมีการก่อสร้างพระบรมธาตุเจดีย์ขึ้นบรรจุพระบรม

สาริกธาตุ ผูกาจึงได้ทำหน้าที่รักษา พระบรมธาตุทั้ง 4 ทิศ คือ ผูกาสีขาวเฝ้ารักษาทางทิศ ตะวันออกเรียกว่า “กาแก้ว” ผูกาสีเหลืองเฝ้ารักษาทางทิศใต้เรียกว่า “การาม” ผูกาสีแดง เฝ้ารักษาทางทิศตะวันตกเรียกว่า “กาชาด” และผูกาสีดำเฝ้ารักษาทางด้านทิศเหนือเรียกว่า “กาเดิม” ต่อมาเมื่อพระเจ้าศรีศรีธรรมโศกราชได้จัดระเบียบการปกครอง สงฆ์จึงโปรดให้ นำเอานามกาทั้ง 4 เหล่ามาตั้งเป็นสมณศักดิ์พระสงฆ์ดูแลรักษาพระบรมธาตุเจดีย์เพราะทรง เห็นว่าเป็นมงคลนาม

2.7 ความเชื่อเกี่ยวกับพระอรหันต์ผู้รักษาทิศ ชาวบ้านเรียกว่า “พระเวียน” เพราะลักษณะยืนเวียนเป็นทักษิณาวรรต ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นพระอรหันต์ผู้รักษาทิศทั้ง 8 ซึ่งเป็นความเชื่อที่รับอิทธิพลจากศาสนาฮินดูที่เชื่อว่าทิศทั้ง 8 มีเทวดารักษาประจำทิศ ต่อมา ศาสนาพุทธได้รับอิทธิพลความเชื่อนี้มาใช้โดยเปลี่ยนความเชื่อจากเทวดารักษาทิศเป็นองค์พระ อรหันต์ทั้ง 8

2.8 ความเชื่อเกี่ยวกับช่างรักษาพระบรมธาตุเจดีย์ ความเชื่อเกี่ยวกับช่างรักษา พระบรมธาตุเจดีย์ ดังที่ ดิเรก พรตตะเสนกล่าวไว้ว่ามีหลักฐานปรากฏในรูปของเศียรช้างปูนปั้น รอบฐานพระบรมธาตุเจดีย์ จำนวน 22 เศียร ทำเป็นลักษณะขุมมีเศียรช้างโผล่ออกมาจากฐาน พระบรมธาตุเจดีย์ สันนิษฐานว่าเศียรช้างทั้งหมดคือหัวขื่อนั่นเอง (เหมือนกับเจดีย์วัดช้างล้อม ชาวบ้านมีความเชื่อว่า เพราะช้างเป็นสัตว์มงคลโดยเฉพาะช้างที่มีลักษณะที่ดี เช่น ช้างเผือก เป็นต้น ช้างจึงมีความสำคัญเกี่ยวเนื่องกับพุทธศาสนา เนื่องจากสมัยหนึ่งพระพุทธเจ้าได้ เสวยพระชาติเป็นพระยาช้างชื่อฉัททันต์ ดังนั้นเพื่อเป็นการเชิดชูและการคุ้มครองพระบรมธาตุ เจดีย์

2.9 ความเชื่อเกี่ยวกับรูปปั้นบริเวณบันไดพระบรมธาตุเจดีย์ ความเชื่อเกี่ยวกับ รูปปั้นบริเวณบันไดพระบรมธาตุเจดีย์ ซึ่งอยู่ภายในวิหารพระม้า ประกอบด้วยสิ่งก่อสร้างและ รูปปั้นต่าง ๆ เป็นรูปเทวดาและสัตว์ในเทพนิยาย ทางด้านซ้ายตอนบนมีพระพุทธรูปปางห้าม ลามด้านขวาเป็นรูปพระหลักเมือง ที่ผนังตรงหัวบันไดมีรูปครุฑ 1 คู่ ที่เชิงบันไดมีรูปยักษ์และหัวนาคร อย่างละหนึ่งคู่ เพื่อเป็นการเชิดชูและการคุ้มครองพระบรมธาตุเจดีย์

3. ความเชื่อที่เกี่ยวกับรูปเคารพ

3.1 ความเชื่อเกี่ยวกับพระปัญญา ชาวบ้านมีความเชื่อว่าภายในซุ้มพระปัญญาเป็นที่เก็บซ่อนทรัพย์สมบัติเงินของคนโบราณ แต่ความจริงแล้วอาจเป็นปริศนาที่ชี้ให้เห็นว่า ผู้ที่ไม่เชื่อตามผู้อื่นแต่ค้นหาความจริงด้วยตนเองจะเป็นผู้ที่มีปัญญาอย่างแท้จริงความเชื่อเกี่ยวกับองค์พระปัญญา ชาวบ้านมีความเชื่อว่าพระปัญญามีความศักดิ์สิทธิ์ในด้านเสริมสติปัญญา ถ้าใครอยากมีปัญญาให้มา บนบานขอพรจากพระปัญญา ผู้ที่มาบนบานส่วนใหญ่เป็นนักเรียน โดยเชื่อกันว่าจะทำให้มีความจำในการอ่านหนังสือได้ดีเมื่อทำการสอบก็จะได้คะแนนดี ๆ จะเฉลียวฉลาดรู้ทันคนอื่น

3.2 ความเชื่อเกี่ยวกับพระพวย ความเชื่อเรื่องการขอบุตร ชาวบ้านมีความเชื่อว่าพระพวยเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ จึงมีการเข้าไปกราบไหว้และบนบานไม่เว้นแต่ละวัน ส่วนใหญ่เรื่องบนบานคือ การขอบุตรกับพระพวย รวมทั้งกราบไหว้บูชาของค์พระพวยโดยเชื่อว่าองค์พระพวยสามารถลดบันดาลให้ได้ บางคนแต่งงานแล้วหลายปี ยังไม่มีบุตรก็มาบนบานกับพระพวย โดยมีความเชื่อว่าการขอบุตรจาก พระพวยจะต้องปฏิบัติดังนี้หากต้องการบุตรชายให้บนบานด้วยผ้าขาวและรูปเทียน ถ้าอยากรู้ว่าบุตรของตนที่จะคลอดออกมามีผิวขาวหรือผิวดำ ให้อธิษฐานแล้วหยิบก้อนกรวดได้กระถางรูปบูชาบริเวณหน้าฐานพระพวยหากก้อนกรวดที่หยิบมามีสีขาวบุตรที่เกิดมาก็จะมีผิวขาว หากหยิบได้ก้อนกรวดสีดำบุตรที่เกิดมาก็จะมีผิวดำ

3.3 ความเชื่อเกี่ยวกับพระแอดหรือพระสังกัจจายนะ ชาวบ้านโดยทั่วไปมีความเชื่อว่าพระแอดเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้คุ้มครองในทางขอฝน เดิมพระแอดประดิษฐานในวิหารมุงหลังคาจากประดิษฐานอยู่นอกวิหารคด และปีใดเกิดฝนแล้วไม่ตกต้องตามฤดูกาลชาวบ้านจะบนบานพระแอด และทำพิธีขอฝนนอกจากนั้นว่าพระแอดเป็นพระอรหันต์ที่ศักดิ์สิทธิ์สามารถลดบันดาลให้หายจากการปวดหลัง ปวดสะเอวได้การได้บนบานให้หายจากอาการปวด และความเชื่อว่า พระแอดมีความศักดิ์สิทธิ์ในด้านการขอบุตร

3.4 ความเชื่อเกี่ยวกับพระศรีอริยเมตไตรย ชาวบ้านมีความเชื่อว่า เมื่อสิ้นศาสนาของพระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบันคือพระสมณโคตมจะถึงยุคพระศรีอริยเมตไตรยมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า เนื่องจากปัจจุบันพุทธศาสนาลัทธิเถรวาทที่เชื่อว่ายั่งยืนวัน โลกมนุษย์ยังเสื่อมโทรมลงไปเรื่อย ๆ เพราะความประพฤติปฏิบัติของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับบทบัญญัติ ในทางศาสนาหย่อนยานลง ไปจนในที่สุดก็จะถึงกลียุคก่อนที่จะถึงวันโลกาวินาศ เพื่อสกัดกั้นไม่ให้สังคม

มนุษย์เปลี่ยนแปลงไปสู่ภาวะตกต่ำมนุษย์จะต้องหมั่นถือศีลปฏิบัติ เพื่อรอคอยการมาช่วยเหลือโปรดสัตว์ของพระพุทธเจ้าหรือพระโพธิสัตว์องค์ใหม่คือพระศรีอาริย์

3.5 ความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธรูปพระนางเหมชาลาและพระทันตกุมาร ความเชื่อเรื่องการพิทักษ์พระบรมธาตุเจดีย์ ชาวบ้านมีความเชื่อว่าพระนางเหมชาลาและ พระทันตกุมาร เป็นผู้นำพระบรมสารีริกธาตุมาประดิษฐานที่หาดทรายแก้วเมืองนครศรีธรรมราช ดังนั้นเมื่อทั้งสองพระองค์สิ้นพระชนม์ไปแล้ววิญญาณทั้งสองยังคงสิงสถิตในพระพุทธรูปปูนปั้น เพื่อดูแลรักษาองค์พระบรมธาตุเจดีย์ซึ่งเป็นเจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้

3.6 ความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธรูปพระเจ้าศรีธรรมโศกราช พระพุทธรูปพระเจ้าศรีธรรมโศกราชประดิษฐานภายในวิหารสามจอม เป็นพระพุทธรูปปูนปั้นประทับนั่งปางมารวิชัยทรงเครื่องอย่างกษัตริย์โบราณ ฝีมือช่างสมัยอยุธยา ชาวบ้านมีความเชื่อว่าพระองค์เป็นผู้ทรงสร้างพระบรมธาตุเจดีย์และคุ้มครองความปลอดภัยตลอดจนลดบันดาลให้เกิดโชคลาภหายจากการเจ็บไข้ได้ป่วย

3.7 ความเชื่อเกี่ยวกับพระบุญมาก พระบุญมากเป็นพระพุทธรูปสำคัญมี 2 องค์องค์หนึ่งประดิษฐานอยู่ภายในวิหารคดเป็นพระพุทธรูปปางนาครปรกชาวบ้านทั่วไปมีความเชื่อเกี่ยวกับพระบุญมากกว่าถ้ากราบไหว้บูชาจะลดบันดาลให้เกิดโชคลาภช่วยเหลือปกป้องให้แคล้วคลาดจากภัยอันตรายทั้งปวง

3.8 ความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าชายทันตกุมาร เจ้าหญิงเหมชาลาและพระเชี่ยวแก้ว ชาวพุทธในนครศรีธรรมราชมีความเชื่อว่าเจ้าชายทันตกุมารและเจ้าหญิงเหมชาลาได้อัญเชิญพระทันตธาตุหรือพระเชี่ยวแก้วของพระพุทธองค์มาประดิษฐานในองค์พระบรมธาตุเจดีย์บนหาดทรายแก้ว ดังที่ปรากฏอยู่ในตำนานเมืองนครศรีธรรมราชตำนานพระธาตุเมืองนครศรีธรรมราชและพระนิพนธ์ไตร

3.9 คติความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างพระพุทธรูปฉลององค์กษัตริย์ พระพุทธรูปทรงเครื่องฉลององค์ที่ประดิษฐานอยู่ในศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาหลังกำแพงและศูนย์กลางเมืองนครศรีธรรมราช ณ วัดพระธาตุวรมหาวิหาร เมืองนครศรีธรรมราชเป็นการแสดงออกถึงคติที่ว่ากษัตริย์เปรียบเสมือนพระพุทธเจ้าหรือการสร้างพระบารมีเพื่อตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า และอีกคติหนึ่งว่ากษัตริย์มีฐานะเป็นจักรพรรดิราช ส่วนพระพุทธรูปที่แทนบุคคลที่ไม่ได้ทรงเครื่องนั้นสร้างเพื่อให้เป็นตัวแทนของอดีตกษัตริย์

4. ความเชื่อที่เกี่ยวกับอื่น ๆ

4.1 ความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธรูปจำลอง ชาวบ้านเชื่อว่ารอยพระพุทธรูปจำลองเป็นวัตถุแทนองค์พระพุทธรูปเจ้า การได้กราบไหว้บูชารอยพระพุทธรูปจึงเปรียบเสมือนได้บูชาพระพุทธรูปองค์ ซึ่งจะเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตที่จะดลบันดาลให้ประสบกับความสุขความเจริญตลอดไป

4.2 ความเชื่อเกี่ยวกับต้นพระศรีมหาโพธิ์ ชาวบ้านเชื่อว่ามีความศักดิ์สิทธิ์ต่างพากันไปกราบไหว้บูชา โดยเฉพาะต้นพระศรีมหาโพธิ์ที่อยู่ในวิหารโพธิ์ลังกามีชาวบ้านไปกราบไหว้กันเป็นจำนวนมากเพราะเชื่อว่าพระศรีมหาโพธิ์สามารถบันดาลสิ่งที่ดีได้หลายอย่าง เช่น บันดาลให้หายเจ็บไข้ได้ป่วย ให้ของที่หายกลับคืนมา ให้มีบุตรธิดา ให้มีบุตรธิดา เป็นต้น

4.3 ความเชื่อเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมพระเจ้าตากสินมหาราช ความเชื่อเกี่ยวกับต้นหว่ารอบสถาปัตยกรรมพระอัฐิพระเจ้าตากสินมหาราช บริเวณรอบ ๆ สถาปัตยกรรมพระอัฐิพระเจ้าตากสินมหาราชมีต้นหว่าเก่าแก่จำนวน 6 ต้น เรื่องต้นหว่านี้ ละไม สุวรรณเหcke เล่าว่า ต้นหว่าหกต้นปลูกไว้เป็นปริศนาหมายถึงว่าพระเจ้าตากสินมหาราชสิ้นพระชนม์มีเขาขุนพนมจริง ๆ แล้วพระองค์สิ้นพระชนม์ที่วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารรวมทั้งพระอัฐิทางวัดได้เก็บรักษาเอาไว้ ชาวบ้านจึงเชื่อว่าเป็นสถาปัตยกรรมพระอัฐิของพระเจ้าตากสินมหาราชจริง ๆ ความเชื่อเรื่องเจ็บไข้ได้ป่วย ชาวบ้านโดยทั่วไปมีความเชื่อว่างค์พระเจ้าตากสินมหาราชทรงช่วยเหลือในเรื่องเจ็บไข้ได้ป่วย ความเชื่อเกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์เป็นตัวกำหนดและเป็นกลไกเชื่อมโยงประเพณีหลายประเพณีที่เกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์ให้กลุ่มบุคคลเหล่านั้นแสดงบทบาทออกมาเป็นตัวส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างกัน สิ่งเหล่านี้หล่อหลอมจิตใจแสดงออกมาถึงความมีคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรม

5. นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ปริศนาธรรมและความเชื่อเกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์ นครศรีธรรมราช ประกอบด้วยประเด็นคุณค่าของปริศนาธรรมและความเชื่อที่เกี่ยวเนื่องกับพระบรมธาตุเจดีย์ จำแนกได้ดังนี้

5.1 คุณค่าของปริศนาธรรมที่เกี่ยวเนื่องกับพระบรมธาตุเจดีย์ มีสาระสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อชาวเมืองนครศรีธรรมราช โดยการสื่อความหมายถึงพระธรรมที่มีลักษณะเป็นนามสู่รูปธรรมผ่านการแทนค่าด้วยทัศนะทางศิลปะที่แสดงแนวคิดภาษา อารมณ์ ความรู้สึก และความงามในเชิงสัญลักษณ์โดยมุ่งหวังสื่อสารพุทธธรรมด้วยพุทธที่มุ่งสอนให้คนเป็นช่างคิด

ช่างสังเกตและรู้จักแก้ปัญหา เพื่อกล่อมเกลাজิตใจและยกระดับจิตใจของมนุษย์ในการดำเนินชีวิตที่ดีงาม

5.2 คุณค่าต่อครอบครัวหรือเครือญาติ ความเชื่อที่มีต่อพระบรมธาตุเจดีย์มีการปฏิบัติกิจกรรมทั้งกระทำกันในระดับครอบครัว กลุ่มเครือญาติ กลุ่มสถาบัน และกระทำกันในระดับชุมชนหลาย ๆ ชุมชน โดยสมาชิกในชุมชนเข้าร่วมงานด้วยกัน ผู้ร่วมงานบุญเหล่านั้นมีบทบาทหรือความสัมพันธ์เชื่อมโยงด้วยกัน ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้เกิดความเชื่อที่ผลส่งผลให้เกิดประเพณีและวัฒนธรรมให้เป็นตัวกำหนดและเป็นกลไกเชื่อมโยงให้กลุ่มบุคคลเหล่านั้นแสดงบทบาทออกมาเป็นตัวส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างกัน สิ่งเหล่านี้หล่อหลอมจิตใจแสดงออกมาถึงความมีคุณค่าทางด้านสังคมและวัฒนธรรม

5.3 คุณค่าทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน ความเชื่อที่เกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนในละแวกใกล้เคียงและขยายออกไปยังชุมชนอื่น ๆ ในการร่วมบุญประเพณีของเหล่านี้พุทธศาสนิกชน ความสัมพันธ์ลักษณะที่มีการปฏิบัติของประเพณี มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

5.4 คุณค่าความเชื่อเรื่องศาสนา ความเชื่อที่เกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์ นครศรีธรรมราช ที่มีคุณค่าต่อคุณค่าต่อพระศาสนาและความเชื่อประมวลได้ว่า คติความเชื่อได้ทำให้เกิดความเชื่อในพระพุทธรูปศาสนา เชื่อนรก สวรรค์ เชื่อฤกษ์ยาม เชื่อไสยศาสตร์ ความเชื่อเหล่านี้เป็นพลังต่อวิถีชีวิตของคนที่มีความเชื่อมาช้านาน ถือเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่ผสมผสานควบคู่กันไป ยิ่งทำให้เกิดความเชื่อ ความศรัทธาแน่นแฟ้น ในพระพุทธรูปศาสนามากขึ้น และด้วยรากฐานความเชื่อที่เป็นต้นทุนนี้จึงเป็นผลให้ที่มีความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพระธาตุเจดีย์ได้ช่วยกันสืบทอดพระพุทธรูปศาสนาในด้านมิติทางความเชื่อที่हेตุมิผล

5.5 คุณค่าทางด้านส่งเสริมจริยธรรม เรื่องจริยธรรมจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งในสังคมที่ทุกคนควรได้รับการพัฒนาเพื่อให้ตนเอง ชุมชน เป็นที่ยอมรับของสังคม ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ตนเองและส่วนรวม การปฏิบัติเกี่ยวกับความเชื่อต่อพระบรมธาตุเจดีย์ของชาวนครศรีธรรมราช ก่อให้เกิดจริยธรรมที่ดีงามไม่ว่าบุคคลในครอบครัว ชุมชน เมื่อจิตใจเกิดจริยธรรมแล้วพฤติกรรมที่แสดงออกมาไม่ว่าในทางกายหรือวาจาเป็นพฤติกรรมที่มีจริยธรรมซึ่งแสดงออกมาในหลายลักษณะ เช่น ความเสียสละ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ความกตัญญู กตเวที การตรงต่อเวลา ความมีขันติ ความสามัคคี

5.6 คุณค่าทางเศรษฐกิจและการดำรงชีวิต ความเชื่อพระบรมธาตุเจดีย์มีส่วนให้เกิดคุณค่าทางเศรษฐกิจของชุมชนให้คล่องตัวมากขึ้น ทำให้คนในท้องถิ่นเกิดรายได้จากการจำหน่ายสินค้าพื้นเมืองที่ผลิตเองและผู้ซื้อก็ได้ซื้อจากผู้บริโภคโดยตรง สินค้าจึงมีราคาไม่สูงมากนักซึ่งมีทั้งสินค้าอุปโภคและบริโภคไว้ให้ประชาชนเลือกซื้อ เพื่อเป็นของฝากของที่ระลึกจากจังหวัดนครศรีธรรมราช ทำให้กระจายรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่นได้มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ธุรกิจโรงแรมก็มีรายได้เพิ่มมากขึ้นเป็นกรณีพิเศษทำให้เกิดการแพร่สะพัดเข้ามาก่อให้เกิดการกระจายรายได้ในชุมชน ส่วนประชาชนในท้องถิ่นเองก็นำเงินมาจับจ่ายใช้สอย ทำให้มีการหมุนเวียนของเงินทำให้เศรษฐกิจโดยภาพรวมของจังหวัดนครศรีธรรมราช รายรับไปในทางที่ดีขึ้น

6. คุณค่าด้านภูมิปัญญาเชิงช่างการสร้างพระบรมธาตุเจดีย์

6.1 พระบรมธาตุเจดีย์และบวรารที่สร้างเป็นองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับองค์พระบรมธาตุเจดีย์ เป็นผลงานทางของภูมิปัญญาเชิงช่างชั้นสูงของคนในยุคนั้น ซึ่งได้ส่งข้อความผ่านพระบรมธาตุเจดีย์และบวรารที่สร้างเป็นองค์ประกอบกับพระบรมธาตุเจดีย์ มีทั้งจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม แสดงออกถึงวัฒนธรรม ศาสนา ประเพณี ปรัชญาธรรมและอำนาจ ดังนั้น พระบรมธาตุเจดีย์สร้างสุนทรียภาพให้แก่มนุษย์ มนุษย์รับรู้และซาบซึ้งในคุณค่าของของภูมิปัญญาเชิงช่าง เป็นผลให้เกิดความทราบซึ่งใจ ซึ่งเป็นต้นเหตุให้มนุษย์สร้างสรรค์ความดี ความ پاکเพียร และประสบการณ์ทางสุนทรียภาพจะช่วยเสริมสร้างให้มนุษย์พัฒนาสติปัญญาและความรู้สึกภายใต้เงื่อนไขของสิ่งเร้าต่าง ๆ ความเชื่อ ความดีใจ สัญชาตญาณแห่งความกลัว ความชื่นชอบ ความสวยงาม เป็นต้น สิ่งเหล่านั้นเป็นอำนาจกระตุ้นเร้าให้มนุษย์สร้างสรรค์งานจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรมภายใต้จิตสำนึกที่ดี ส่วนการสร้างงานด้วยจิตที่ไร้สำนึกไม่ถือเป็นผลงานศิลปะ เพราะผลงานศิลปะเป็นผลสืบเนื่องจากพฤติกรรมของมนุษย์ในการแสดงออก ด้วยการสร้างสื่อความหมายของความงามความประณีตมีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อมวลมนุษย์ กล่าวได้ว่า ศิลปะมนุษย์เป็นผู้สร้างและสร้างมาเพื่อตอบสนองมนุษย์ด้วยกันเอง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ปรีชาธรรม พระบรมธาตุเจดีย์นั้นเชื่อว่า ผู้คิดและผู้สร้างคงหมายเอาเขาพระสุเมรุ (หรือสิเนรุราช) และเขาไกรลาส อันเป็นที่สถิตของพระพรหมตามคติความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ มาเป็นแผนผังการสร้างองค์พระบรมธาตุเจดีย์ รูปแบบในบริเวณองค์พระบรมธาตุคงจะถ่ายทอดมาผังจักรวาลนั่นเอง เพราะแนวคิดผังจักรวาลตามคติไตรภูมิเป็นแนวคิดทางสถาปัตยกรรมในสมัยนั้น ในส่วนที่เป็นปรีชาธรรมขององค์ลักษณะของพระบรมธาตุเจดีย์ เมืองนครศรีธรรมราช ที่มีความสูง 37 อันหมายถึงรหัสธรรมโพธิปักขิยธรรม 37 ประการ หมายถึงธรรมเป็นเครื่องให้เกิดการตรัสรู้ หรือปิกธรรมบินเข้าสู่พระนิพพานและบารมี 30 พัก ซึ่งเป็นชาดกที่เล่าเรื่องพระโพธิสัตว์ อันเป็นการบำเพ็ญบารมี 10 ชาตีสุดท้ายของพระโพธิสัตว์ ก่อนที่จะมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า เพราะฉะนั้น ทุกภาคส่วนควรจะทำให้การสนับสนุนถอดรหัสปรีชาธรรมจากพระบรมธาตุเจดีย์ซึ่งเป็นวรรณกรรมที่มีอยู่พระบรมธาตุเจดีย์มาเป็นบทเรียนรู้โดยผลิตเป็นสื่อนวัตกรรมเพื่อให้นักเรียน นักศึกษา และบุคคลทั่วไปได้เรียนรู้ผ่านพระบรมธาตุเจดีย์

2. ความเชื่อเกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์เป็นตัวกำหนดและเป็นกลไกเชื่อมโยงประเพณีหลายประเพณีที่เกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์ให้กลุ่มบุคคลเหล่านั้นแสดงบทบาทออกมาเป็นตัวส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างกัน สิ่งเหล่านี้หล่อหลอมจิตใจแสดงออกมาถึงความมีคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรมเพราะฉะนั้นทุกภาคส่วนควรอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นเกิดขึ้นจากภูมิปัญญาที่ผสมผสานไปด้วยความเชื่อ ของบรรพชนและถ่ายทอดมาเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาวเมืองนครศรีธรรมราช ได้แก่ ประเพณีให้ทานไฟ ประเพณีกว้านข้าวมธุปายาส ยาคู ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ประเพณีสวดด้าน ประเพณีตักบาตรรูปเทียน ประเพณีสารทเดือนสิบ ประเพณีลากพระ เป็นต้นโดยเฉพาะจังหวัดนครศรีธรรมราชจะต้องมีแผนงานการส่งเสริมและอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นเหล่านี้ ให้อยู่คู่กับพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชอย่างยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับคุณค่าความเชื่อและประเพณีต่าง ๆ เกี่ยวกับวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารให้ครบทุกมิติและลุ่มลึกต่อไป
2. ควรมีการศึกษาวิจัยบทบาทของวัดมหาธาตุวรมหาวิหารในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการบำรุงพระพุทธศาสนา ด้านพัฒนาสังคม ด้านพัฒนาด้านการศึกษา เป็นต้น
3. ควรมีการศึกษาวิจัยพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ด้านศิลปะ โบราณสถาน โบราณวัตถุภายในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ดิเรก พรตตะเสนสงขลา. (2529). ตักบาตรรูปเทียน ในสารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ เล่ม 3. สถาบันคตศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ปรีชา นุ่นสุข และ วิรัตน์ อีระกุล. (2529). พระบรมธาตุเจดีย์กับศิลปวัฒนธรรมและสังคม นครศรีธรรมราชใน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรุงสยามการพิมพ์.